

Наумова Н. Г.,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ГАРМОНІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена розгляду когнітивно-дискурсивних засобів гармонізації фахового дискурсу із урахуванням міжкультурних особливостей комунікації. Проводиться аналіз процесів інтеграції англomовних концептів, експортованих до сучасних європейських мов, у фаховому дискурсі.

Ключові слова: фахова комунікація, синергетична гармонізація, гіпертекст, концепт, вербальна репрезентація.

The article is devoted to the integrative cognitive-communicative study of the ESP discourse harmonization considering the cross-cultural distinctions of the professional communication. Much attention is given to the exported concept integration into the receiving modern European languages.

Key words: professional communication, synergetic harmonization, hypertext, concept, verbal representation.

Дослідницький інтерес до антропоцентричного виміру комунікації стимулює вивчення множинності її форм із залученням міждисциплінарного доробку (Л. Р. Безугла, А. М. Приходько, О. М. Князева, С. П. Курдюмов, Л. В. Куликова). На перетині наук триває активна дискусія щодо взаємодії різних культур [4; 3], з'ясовується природа їхнього взаємозбагачення [5; 6], між тим як когнітивні аспекти міжкультурного фахового спілкування ще не стали предметом окремого дослідження. На тлі міждисциплінарного наукового пошуку виникає необхідність з'ясувати особливості досягнення когнітивного унісону носіїв і користувачів англійської мови фахової комунікації як інструменту соціальної взаємодії.

Залучення чинника міжкультурної взаємодії відкриває можливість по-новому розглянути когнітивні аспекти текстотворення та інтерпретації гіпертексту у фаховій галузі. **Мета** статті полягає у виявленні когнітивно-дискурсивних засобів комунікативної гармонізації фахового дискурсу. Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність з'ясування механізму активації значення в концептуальній структурі відповідно до міжкультурних особливостей комунікації із подальшим встановленням ступеня інтеграції експортованих англomовних концептів.

Предметом нашого інтересу стали засоби англomовної репрезентації окремих різновидів продукції та послуг, виробництва товарів, організації виробництва і професійної діяльності, які супроводжуються текстами на рідній мові комунікантів. Переважна кількість таких текстових масивів поєднані між собою смисловими і формальними зв'язками у складні само-

регулюючі системи. Поділяючи точку зору Л. Р. Безуглої на текст як результат мовленнєвої діяльності людини [1, с. 17], підкреслимо когнітивно-комунікативну природу такої діяльності. Прагманастановна діалогічності як почергової зміни статусу автора і адресата передбачає синергетичну реалізацію контактовстановлення та діалогічних функцій разом із інформуванням, оскільки лише певна кількість текстів набувають форми діалогів.

Функціонування експліцитно маркованих посилань на конкретні тексти або текстотвірні моделі актуалізує системні, дискурсивно зумовлені характеристики одного тексту на тлі іншого складника фахового гіпертексту. Спільними прагманастановами обміну текстами є, по-перше, інформування із подальшим контактовстановленням, і, по-друге, співробітництво разом із заохоченням та підтримкою взаємно корисного спілкування. Результатом прагнення до взаємодії є формування спільного інтертекстуального каркасу. До його складу входять концепти мікро- й макрорівнів разом із розмаїттям номінацій предмету повідомлення – від морепродуктів до шин та інструментів.

Прагманастанові заохочення до співробітництва підкорено й використання мовних засобів офіційного сайту *The Coca-Cola Company* [9]. Синергетичне поєднання фатичної та інформативної функцій прискорює трансфер знання у фаховій комунікації разом із інформуванням фахівців і пересічних читачів – потенційних споживачів. У такому випадку основним засобом культурної інтерпретації і адаптації виступає мова [3, с. 10]. Оскільки за С. Г. Тер-Мінасовою [6, с. 22] діалог культур як обмін порціями інформації змінює положення культур відносно одна одної, то культура україно– та російськомовних користувачів англійської фахової мови, залучених до комунікації із її носіями, переходить від системи сприймаючої інформацію до системи, яка її передає.

Відповідно до основного завдання таких гіпертекстів – інформування носіїв інших мов – засоби номінації предмету повідомлення (продукції зазначеного виробника) змінюються із врахуванням культурологічного чиннику. Так, англійська назва дієтичного, низькокалорійного напою *Coca-Cola Diet* трансформується у *Coca-Cola Light* для використання у комунікації за участю носіїв слов'янських мов (російської, української, болгарської) [www.coca-cola.by]. Це зумовлено негативним відношенням споживачів до префіксу *diet-*, який походить від досвіду відвідування дієт-столових ще за часів Радянського Союзу. Між тим як болгарською мовою напій, що не містить цукру, отримав таку ж назву – “легка”, у висвітленні його сутності *останалите по свита нискокалорийната напитка е познато като Coca-Cola Light* посилення на досвід минулих часів і реалії побуту відсутні [www.coca-cola.bg].

Через систему власних значень та асоціацій слов'янські мови у наведеному прикладі окрашають певний складник концептуальної моделі

світу у національно-культурні барви. Елементи різномовних картин світу у такому випадку накладаються, формуючи спільні фрагменти англомовної картини фахового світу. Успішна комунікація передбачає використання носіями та користувачами англійської мови єдиного когнітивно-прагматичного коду. Таким засобом (де)кодування і трансферу знання про світ є спільна концептуальна система, двома сторонами якої є когнітивна і мовна картини світу.

Об'єднання зусиль для відображення і номінації навколишнього середовища уможливлено завдяки *соціокультурній матриці* у термінах О. М. Князевої та С. П. Курдюмова [2, с. 28], до складу якої входять два різнорідні елементи – власно– й іншомовний. Подолання розбіжностей їхнього відображення передбачає звернення до спільних одностайних номінацій з метою приборкання інформаційного потоку для взаємодії. Саме тому формування понять англійською мовою відбувається на ґрунті *спільного концептуального каркасу*, на наявність якого в окремих мовах вказує [5]. Підкреслимо, що спільний концептуальний каркас містить сукупність власно– й іншомовних складників, які формуються на соціокультурному тлі мовленнєвої діяльності комунікантів.

Спроби використати новотвори із штучним іншомовним і іншокультурним забарвленням на кшталт *Fig Cola, Candy Cola, Cold Cola, Cau-Ola, Koca Nola* в англомовних країнах США, Канаді, Австралії та Великій Британії спричинили 153 судові позови [www.thecoca-colacompany.com], тому що крім спроби фальшування виявились для англомовної спільноти невдалим імітуванням. Позбавлені культурного ґрунту будь-якої мови разом із відсутністю необхідності функціонування після швидкого вилучення з ринку, штучні номінації втратили потенційні сфери інтеграції до приймаючої мови. У подальшому вони активно не використовувались, поступово відчужувались на ґрунті іншомовної культури і, відриваючись, зникли.

Подібну до виявленої послідовність інтеграції/відчужування можна вважати процесом, що супроводжує концептуалізацію внаслідок категоризації інформації. Своєрідним “ситом” стає сукупність ознак, завдяки яким відбувається мапування інформації. Діахронічний погляд на такі процеси, результати яких зафіксовано етимологічними словниками, надає можливість простежити вербалізацію диференційних ознак мовою соціальної взаємодії та з'ясувати особливості процесів інтеграції або, навпаки, відчуження іншомовних концептів на тлі приймаючої мови. Наприклад, етимологічно англомовний концепт “work” – “праця” походить від позначення ритуалу жертвоприношення до початку будь-якої справи, тому, цілком виправданою була наявність таких елементів як “бити, вигибати, примушувати” [7]. Зміни знакової оболонки позначають початок еволюції концепту.

Зміна соціокультурної матриці тягне за собою відповідні корегування ритуалів спілкування у фаховому середовищі. Семантичні елементи, які були пов’язані із поняттям жертвоприношення, витискуються більш нагальним акцентом на вагомості початку роботи та не отримують у діахронічній перспективі подальшого втілення. Між тим як таке значення “затухає”, сходить на “ні”, у подальшій діяльності людини виникає необхідність спеціальних засобів втілення.

Результати дослідження фактичного матеріалу із урахуванням взаємодії сучасних європейських мов підтверджують активність виявленого процесу взаємного збагачення мов за рахунок формування спільного концептуального каркасу для передачі квантів фахового знання. Мова спільної взаємодії – англійська – висловлює зміст свідомості її носіїв. Засвоєння імпортованих концептів свідомістю користувача, сформованою рідною мовою, передбачає залучення когнітивних рівнів свідомості. Саме тому у взаємодію включено не лише ті ресурси, що наявні в приймаючій мові, а й вербальні засоби іншого походження. Це уможливується, з одного боку, за участю суб’єкта, а з іншого – мовою як втіленням свідомості певної лінгвокультурної спільноти.

Впровадження електронного справочинства із зверненням до стандартів англійської кореспонденції і документації витискає на периферію концепт POST на позначення обміну текстами. Це позначилось у сучасних європейських мовах появою нових засобів втілення, достатньо однотипових для мовлення представників дискурсивної спільноти. Так, англійське *electronic document management* остаточно оформлено у французькій мові за використанням експортованих номінацій разом із власномовними елементами як *gestion électronique de documents*. Між тим експортована номінація *data mining* [8, с. 39] набуває нових ознак у німецькій мові.

Довготермінові та поліфункційні складники виявляються найбільш конкурентоспроможними під час експорту англійських концептів, тому зберігаються та входять до складу концептуальних угруповань (від концептосфери до концептосистеми). Таким чином, у спільних фрагментах англійської картини світу носіїв і користувачів спостерігається певне ускладнення структур концептів, збагачення концептів новими ознаками за умови збереження тих же знакових оболонок. На початковому етапі експорту англійського концепту у міжкультурному середовищі можуть виявитися вагомість навіть малі флуктуації. Так, незначна різниця у думках, інтенціях, намірах відображається у німецькомовних реченнях *Sie sind hier: Home; Weitere Videos im Delcam-TV* на синтаксичному рівні, де адекватність звернення до електронного джерела інформації забезпечено єдністю елементів мови-донора і мови-реципієнта.

Комунікативний унісон автора фахового гіпертексту і адресата досягається завдяки одностайності розуміння наведених даних. Ретельний

аналіз експортованих до російськомовних електронних джерел поси- лань із подальшою деталізацією *Полезные ссылки: Delcam PLC; Сайт PowerMILL 10; Делкам и Образование* доводить, що гармонізація як при- ведення системи фахового гіпертексту у рівновагу, зумовлена спільністю кодів і систем текстів, поєднаних смисловими і формальними зв'язками.

Конкуренція засобів втілення іншомовних квантів фахового знання на кшталт *Механообработка; Обратный инжиниринг; Быстрое прототи- пирование* замінюється наявністю лише одного із найбільш повних, готових до вжитку зразків, який інтегрується у приймаючу мову. Пор.: *нім. WorldWeitere News; рос. представлены новые версии OrthoModel и OrthoMill . Внаслідок синергетичного ефекту “підкорення”, на можли- вість якого вказують [2, с. 47] одностійкий у розумінні паттерн, втілений за використанням імпортованих і власномовних засобів у рос. Вышла в свет новая версия САI-системы PowerINSPECT 2010, закріплюється як частка спільної картини фахового світу.*

Підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно відзначити наявність достатнього власномовного потенціалу гармонійної вербалі- зації експортованих концептів з метою створення когнітивного унісону адресата і автора фахового гіпертексту. Арсенал лексико-граматичних засобів репрезентації експортованих концептів формується з метою чіткого й ергономічного викладу особливостей і здобутків професійної діяльності. Експорт англomовних концептів уможливується на ґрунті соціокультурної матриці завдяки новому, синергетичному поєднанню двох різнорідних елементів – власно- й іншомовного, результуючі нове потужне утворення трансферу знання у міжкультурному дискурсі фахо- вої комунікації.

Пропонований погляд на когнітивно-дискурсивні засади концептуаль- ної інтеграції у фаховому дискурсі визначає й деякі перспективні напря- ми досліджень. Оскільки в межах цього підходу залишається невиріше- ними чимало проблем, пов'язаних, зокрема, із когнітивно-семантичною організацією концептосистем різних текстотипів фахової сфери спілку- вання і з типологією їхніх концептів, то дослідження останніх у межах когнітивно-дискурсивної парадигми знання є не тільки можливим, але й доцільним з точки зору розуміння спеціальних текстів і трансферу зна- ння у фаховому дискурсі на матеріалі не тільки германських, але й інших природних мов.

Література:

1. Безугла Л. Р. Два рівня діалогічності у дискурсі / Л. Р. Безугла // Каразін- ські читання: Людина. Мова. Комунікація: м-ли ІХ Міжнар. конфер., 5 лютого 2010 р. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 16 – 18.
2. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Основания синергетики. Человек, кон-

струирующий себя и своё будущее / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – Изд. 2-е. – М.: КомКнига, 2007. – 232 с.

3. Куликова Л. В. Коммуникативный стиль в межкультурном общении / Л. В. Куликова. – М.: Флинта, 2009. – 286 с.

4. Левицький А. Е. Перспективні напрями зіставних досліджень у межах когнітивно-дискурсивної парадигми / А. Е. Левицький // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – К.: КНУ імені Т. Шевченка, 2007. – Вип. 23., Ч. 2. – С. 119 – 127.

5. Приходько А. Н. Языковое картирование мира в паттерне “концептосфера – концептополе – концептосистема” / А. Н. Приходько // Нова філологія. – 2005. – № 1 (21). – С. 94-104.

6. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo. – 2008. – 344 с.

7. Collins Lexibase, 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.reverse.net/etimolog_dict.

8. Kraus G. Managementbegriffe / G. Kraus. – Freiburg: Rudolf Haufe Verlag, 2007. – 144 S.

9. Thecoca-colacompany [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.thecoca-colacompany.com>; <http://www.coca-cola.bg>; <http://www.coca-cola.by>.

10. Delcam 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.delcam.ru>.